

Миливоје Васиљевић
Светланка Милутиновић

ДВЕ КАРТЕ ИЗ ВРЕМЕНА КОЧИНЕ КРАЈИНЕ

Током 18. века, подручје северозападне Србије, три пута се нашло у вртлогу ратних сукоба Аустрије и Турске, 1717-1719., 1737-1739., и 1788-1791. У овом последњем аустро-турском рату, 1788-1791. године, названом у народу "Кочина крајина", по капетану Кочи Анђелковићу, учествовали су, на страни Аустрије српски добровољци организовани у добровољачке одреде - фрајкоре.

Аустрија је своје припреме за овај рат започела знатно раније. У тим припремама важно место је дато раду на придобијању Срба, за чију територију је Аустрија била заинтересована и на то подручје шаље своје уходе. Аустријске војне власти, под непосредним упутствима самога цара Јосифа II, организовале су 1783. и 1784. године две тајне војне мисије у Србију.¹ Упутства за рад на подручју северозападне Србије, издавао им је мајор Лидерскрон из земунске војне команде - који је и сам 1783. године, прошао овај крај. Те године кроз Србију су, од 15. априла до 4. новембра, пропутовали потпоручник Фрања Михаљевић и капетан Лаутер, преодевени у трговце са задатком да сниме путну мрежу.

Следеће године организована је још једна експедиција аустријских повереника, овога пута путовали су као манастирске слуге, са комплекснијим задацима, да прикупе што више разних података о Србији који се могу користити за војне операције. Групу су чинили потпоручник Јосиф Павле Митесер, заставник Јован Антон Перетић и заставник Франц Север Покорни. Имали су одређене територије, одлично су упознали језик и народне обичаје. Упутства за рад добијали су од аустријског мајора Лидерскрона.

¹ Др Душан Пантелић, Војно-географски описи Србије пред Кочину крајину, Споменик САН LXXXII,II разред књ. 64, Београд 1936. п.л. (у даљем тексту: Пантелић, Војно-географски описи.)

За извиђања на подручју северозападне Србије, 1784. године, одређен је Јован Антон Перетић. После добијених упутстава под именом Максим Крстоношић,² прешао је почетком августа Саву код Остружнице, одатле је отишао у манастир Никоље у околини Чачка, у пратњи српског светштеника. На терену је остао од августа до новембра, обишао је 10 нахија, 7 на подручју Србије и 3 у Босни. Путовање је било подељено у 23 етапе, по завршетку доставио је извештај мајору Лидерскрону, а за добро урађен посао, унапређен је у знак признања, за потпоручника. Његов опис западног дела Србије под називом "Militairische Beschreibung der bereisten Weege und Gegenden eines Theiles des Königreichs Servien i und Bosniens" има 56 исписаних листова са картом "Theiles des Königreichs Servien und Bosniens".³

Централни део Србије између Колубаре и Мораве извиђао је потпоручник Јосиф Митесер. У свом извештају "Militairische Beschreibung der bereisten Weege und Gegenden des servischen Theils" описао је своја запажања на 81 лист и карту "Theil der bereisten Weegw und Gegenden des Konigreichs Servien".⁴

Као подлога за израду војно-географских карата аустријских војних мисија служила је IDEAL KARTE fon Meajore Liderskron израђена 1783. године. Мајор Лидерскрон био је главни организатор и инструктор мисија и његова карта Србије представљала је, до тада, најбољу, најтачније приказану територију Србије.

Поред активности на испитивању терена, аустријска војна команда је радила и на придобијању српског народа за своје циљеве. У октобру 1787. године, по царској заповести, издана је ратна прокламација (патент) Србима, Власима и Турцима. Прокламацију упућену Србима потписао је главни командант јужне војске фелдмаршал Лаци. У њој им је обећана ћесарева заштита, позивају се да не учествују у борбама против Аустрије и гарантују им се њихова дотадашња права. У супротном, биће третирани као непријатељи Аустрије. На придобијању становништва за њихово учешће у ратним сукобима, са аустријске стране, поред мајора Лидерскрона, посебно се ангажовао капетан Михаило Михаљевић, доцније командант српског фрајкора на служби у земунској војној команди. После неуспелог покушаја Аустрије да заузме Београд, предузетог између 22. и 23. децембра 1787. године, у коме је на страни Аустрије учествовало преко 2(0) српских добровољаца, по наређењу цара Јосифа II образована је од српских добровољаца, на аустријској територији, добровољачка чета из које је убрзо постао српски фрајкор под командом Михаила Михаљевића - основан децембра 1787. године.⁵ Главно поље његове активности у Србији било је између Мораве и Дрине. Овај фрајкор имао је да послужи као претходница аустријске главне војске према Београду.

Резултат свих тих активности Аустрије на ухођењу и извиђању био је низ извештаја пропраћених мноштвом војно-географских карата са

2 Радмила Тричковић, Шабанц и његова нахија, од 1748. до 1804. године, Шабанц у прошлости, 1, Шабанц 1970. стр. 367. (у даљем тексту: Шабанц у прошлости. 1)

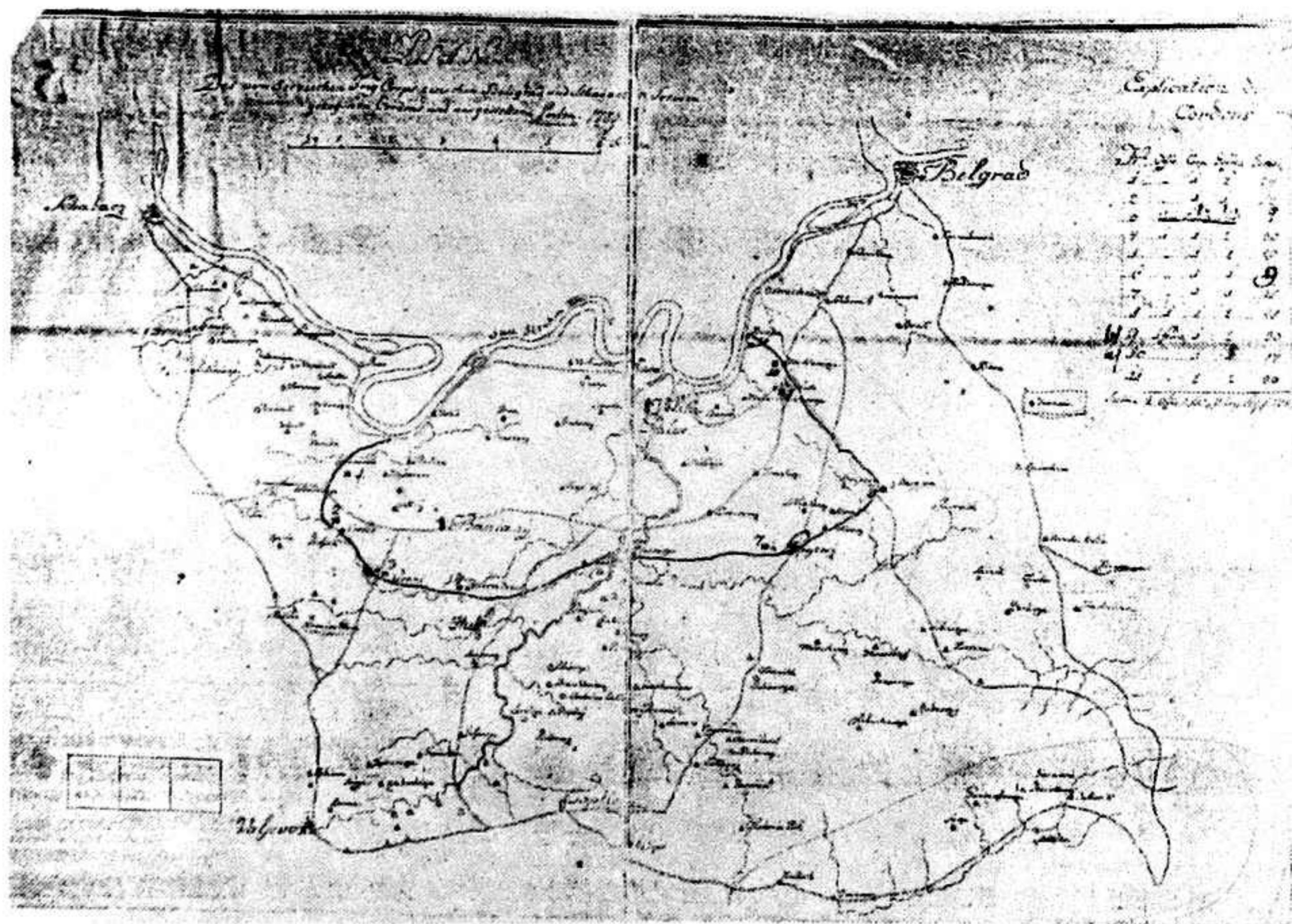
3 Пантелић, Војно-географски описи, стр. 2.

4 Исти, стр. 1.

5 Шабанц у прошлости 1, стр. 368.

подручја Србије. Ти извештаји и карте коришћени су у ратним операцијама као подлога за израду других наменских и приручних карата. Народни музеј у Шапцу поседује две копије карата из 1788. и 1789. године⁶ које приказују стање и распоред аустријских трупа и српских фрајкора у првој и другој години Аустро-турског рата.

Прва карта⁷ (Карта 1.) "Plan des vom Servischen Frey Corps zwischen Bellgrad und Schabacz in Servien gezogenen Cordons und ausgestellten Posten. 1789." приказује територију северозападне Србије, на потезу од Шапца, на западу, до Београда на истоку, од реке Саве на северу до Ваљева и Рудника на југу. Приказана је територија на којој су фрајкори водили борбе у првој години рата.

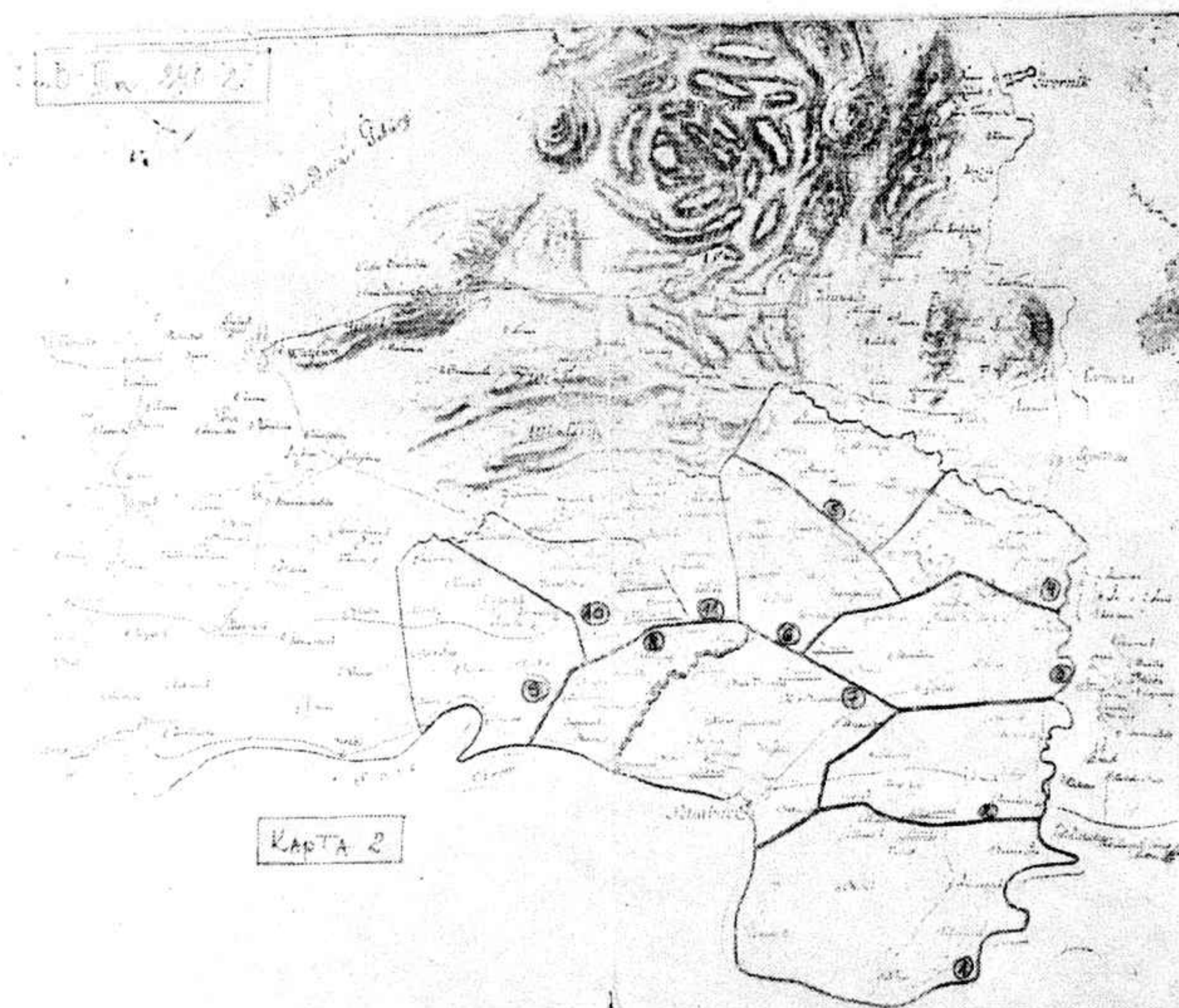

Карта 1.

6 Историјска збирка Народног музеја поседује преко 100 ратних планова и карата из Бечког ратног архива - KARTEN ABTEILUNG KRIEGS ARCHIV WIEN. Ову грађу преснимио је др Рајко Веселиновић 1968. и 1969. године за писање историје Шапца.

7 Сигнатура Karten Abteilung H III c 3206-1

Друга карта (Карта 2.)⁸ нема назива, наставља се на територију претходне карте (Карта 1.) и захвата простор западне Србије до Дрине, са делимичним приказом Семберије, на југу се шири на територију Азбуковице и Рађевине до Сокола и Медведника, источна граница иде линијом Забрежје - Топлица, и ова карта је војишница ратних збивања у 1788. години а приказује и положај и распоред трупа у 1789. години.⁹

Карта 2.

Аустрија је објавила рат Турској 9. фебруара 1788. године. Пошто је одлучено да рат у Србији почне освајањем Шапца, аустријски цар Јосиф II је са војском 16. априла 1788. године, отпочео напад на Шабац. Шабачку тврђаву заузели су аустријанци и одреди Фрајкора 24. априла 1788. године. Аустријска војска је 27. априла прешла Саву и отишла у главни стан у Земуну. Треба напоменути да је напад на Шабац била једина акција, у 1788. години, на подручју Србије у којој је учествовала аустријска војска.

8 Сигнатура Karten abteilung В III а 240-2

9 Карту цртали и потписали Smit Garastzky et Kornite, lait.

Као посада града остала је регимента Капрара, под командом пуковника Колија, један петроварадински батаљон и један батаљон Карл Тоскана под командом пуковника Давидовића. У тим борбама учествовао је Карађорђе Петровић, касније вожд I српског устанка, као фрајкорски стражмештер.¹⁰ На снажни одзив народа у време борби око Шапца имала је велики утицај акција бачког владике Јована Јовановића¹¹ и активности трonoшког архимандрита Стевана Јовановића.

После освајања Шапца, Михаљевићев фрајкор, знатно увећан, наставио је борбе на подручју северозападне Србије. Појединим мањим борбама око Ваљева и Београда успео је, да до краја јуна истера Турке, потом је, упутио према Зворнику, једну експедицију под командом заставника Вујадиновића. Поред њега у тој акцији су учествовали Алекса Ненадовић из Бранковине и Лазар Илић из Јабучја са стотином фрајкораца и неколико стотина наоружаних сељака, чији се број, на путу ка Зворнику, попео на 800 добровољаца. До јесени 1788. године Михаљевићев корпус фрајкораца и око 3000 аустријских војника држали су подручје од Умке и Рудника до близу Лознице (Карта 2.).¹² То је, уједно, било и освојено подручје у 1788. години, пошто су Аустријанци 26. новембра закључили примирје са Абди пашом, мухафизом Београда. Михаљевићев фрајкор се крајем септембра и почетком октобра 1788. године повукао из Јадра.

Повлачећи се из Јадра и западног дела ваљевске нахије, крајем септембра 1788. године, Михаљевић је наредно заставнику Вујадиновићу да те крајеве попали, што је овај током октобра и учинио. Та акција је била саставни део аустријске политике према Србији и њеним становницима. Наиме, бечки двор, је од самог почетка рата, гајио слабе наде да ће задржати освојене крајеве у Србији.

Немајући много избора а у страху од турске освете, већи део народа тада је оставио своја кућишта и кренуо на север у Срем. Они који су остали, дочекали су зиму у жалосним колибама, покривеним кукурузовином, јер су крајеви од Јадра до Колубаре били тако опустошени да се нису могла познати ни места на којима су биле куће. Избеглице у Срему биле су изложене још већим страдањима. Са почетком јесењих хладноћа, а особито на глас о закључењу примирја, аустријском команданту Шапца Чернелу, све чешће су пристизале молбе избеглица за допуштење да са својом стоком пређу у шабачку нахију.¹³

После повлачења Михаљевићевог фрајкора на зимовање у Мачву, Поцерину и Посавотамнаву, почетком октобра 1788. године запоседају девет компанија Славонског граничног фрајкора и нешто сталне војске, укупно 3.500 људи. Распоред тих компанија приказан је на карти 2.¹⁴ где су дебљим линијама означене границе појединих, стационара-

10 Др Никола Радојчић, Географско знање о Србији почетком 19. века, Посебна издања Географског друштва, 2, Београд 1927. стр. 81.

11 Др Душан Пантелић, Покрет у северозападној Србији и бачки епископ Јован Јовановић, Глас СКА 138. 73, Београд 1930., стр. 156-160.

12 Шабан у прошлости I, стр. 377.

13 Исто, стр. 376.

14 Редни бројеви компанија нису познати, овде су узети произвољно. Исто тако у омеђеним зонама дати су бројеви условно.

них, компанија. Границе и територије компанија се углавном поклапају са границама кнежина шабачке нахије. Истовремено, у време примирја (октобар-новембар 1788.г.) Главна команда издала је налог генералу Чернелу да се од 105 села шабачке нахије, лаким трупима од по дванаест фрајкораца поседну села Глушци и Метковић у Мачванској, Варна и Маови у поцерској, Муратовац у тамнавској и Владимирци и Мишар у посавској кнежини.

Према приказу на карти 2. компанија I стационирана је у селима Мачванске кнежине: Причиновић (Prichinovich), Табановић (Tabanovich), Глушци (Glusic), Узвеће (Usvich), Орашац (Orasacz), Дреновац (Drenovcze), Ноћај (Notjai), Засавица (Sasavicza), Раденковић (Radcnkovich) и Баново Поље (Banovo Polje).

Компанија II стационирана је, такође, у мачванској кнежини у селима: Слеччевић (Slersevich), Белотић (Bellotich), Штитар (Stittar), Метковић (Metkovich), Богатић (Bogatich), Црна Бара (Czerna-bara), Клење (Klewe), Бадовинци (Badovincze) и Змињак (Sminiak).

У мачванској кнежини боравила је и III компанија у селима: Чокешина (Csokesina), Петковица (Petkovicza), Прњавор (Perwavor), Ново Село (Novo Szello), Рибари (Ribari), Липолист (Lipolist) и Бела Река (Bela Reka). Овим селима придодата су из поцерске кнежине села: Цуљковић (Zulkovich), Добрић (Dobrich) и Маове (Mahove).

У јадарским селима обележеним бројевима 4 и 5 боравиле су привремено мање јединице фрајкора које су после паљења и сеобе народа из Јадра остале у турским рукама. Од села Доњег Јадра (обележено бројем 4) забележена су ова села: Горњи Добрић (Gor.Dobrich), Лешница Јадарска (Leschnicza), Доњи Добрић (Dol.Dobrich), Лешница (Leschnicza), Читлук (Tschitluh), Каменица (Kamenicza), Брадић (Bradich), Брњац (Berniacz), Велико Село (Veliko Szello) и Јошева (Joscheva), а од села Горњег Јадра (обележено на карти бројем 5) су, опет, села: Текериш (Tkerich), Помијача (Pomiosca), Трбосиље (Trobosillie), Бадања (Badanya), Комирић (Vukomirczi), Симино Брдо (Simono Berg), Сипуља Доња (Sipolic), Јаребице (Jarebicza) и Рибарица (Ribaricza).

Компанија IV боравила је у поцерској кнежини у селима: Радовашница (Radovasnicza), Десић (Desich), Грушић (Krusich), Бојић (Boich), Синошевић (Sinosevich), Накучани (Nakuchani), Двориште (Dvoristie), Румска (Rumska), Метлић (Metlich), Криваја (Krivaja), Букор (Bukor) и Метковић (Metkovich). Компанија V (обележено бројем 7) стационирана је била у селима поцерске кнежине: Богосавац (Bogosaste), Варна (Varna), Мала Врањска (Mala Vrajska), Велика Врањска (Velika Vrajska), Муселини (Muselin), Бајир (Bayr) и Мотовило (Mottovillo). Делови компаније V били су још стационирани у овим селима посавске кнежине: Риђаке (Ridjake), Жабар (Xabar), Оцино село (Ochino Szello), Мишар (Mischar), Мрђеновац (Merdjanovcze), Корман (Korman), Орашац (Orasacz) и Јеленча (Jelenka).

У кнежини посавској боравила је компанија VI у селима: Вукошић (Vukoschicz), Меховине (Mihovine), Вучевика (Vukevicza), Кујавица (Kujevicza), Скупљен (Skuplien), Трбушац (Terbuschacz), Предворица (Pred-

voricza), Драгојевац (Dragojevasz) и Миокус (Mihokust). Обележено бројем 8. Компанија VII боравила је у осталим селима ове кнежине (обележено бројем 9): Јазовник (Jazovnik), Крнић (Kernich), Власеница (Vlasenicza), Крнуле (Kernula), Јаловик (Jalovik), Суво Село (Suho Szello), Месрци (Mesarczi), Звезда (Szvezda), Прово (Perhovo), Бељин (Bellina) и Дебрц (Tebercz).

У кнежини тамнавској боравиле су компаније VIII и IX (обележено бројевима 10 и 11). Забележена су села (број 10): Коцељева (Kutsecevo), Свилеува (Svilevo), Мали Бошњак (Mali Bosniak), Суботица (Suboticza), Белотић (Belotich), Каона (Kaona), Брдарице (Berdaricza) и Велики Бошњак (Veliki Bosniak), а из кнежине посавске овде су придодата села: Муратовац (Muratovasz), Лојанице (Lojanicze), Владимирци (Vladimircze) и Бобовик (Purovik). Компанија IX боравила је у селима (обележено бројем 11): Љутице (Quticza), Каменица (Kamenicza), Ћуковине (Czukovine), Градојевић (Gradoevacs), Галовић (Gallovich), Доње Црниљево (Czerniljevo), Голочело (Goloszello), Бресница (Presnicza), а овој компанији су придодата још село Заблаће (Zablatuc) из поцерске кнежине и села Мровска (Mrovaska), Козарица (Kozaricza) и Пејиновић (Pepovich) из посавске кнежине.

Поред наведених места, карта 2. обухвата и део Семберије са Бјељином (Bellina), твђавом Рачом и селима: Ruvotina,¹⁵ Јања (Jania), Којчиновац (Kochinovasz), Глоговац (Glogovaz), Амајлије (Amalie), Пучиле (Buchilla), Дуго Поље (Dugopolie), Попови (Popovi), Vrivay,¹⁶ Дворови (Dvorovu), Међаши (Mediachu), Диздарево Село (Distarevo Szello), Бродац (Brodacz) и Велико Село (Bellino Szello).

На карти је представљена још и територија данашњег Јадра, Рађевине, Азбуковнице, Подгорине, Ваљевске Колубаре и Тамнаве. Од јадарских села приказана су, поред варошице Лознице и Липнице (Lipnicza) и Грнчара (Germtsara), Недељице (Nedelicza), Клупци (Klupcze), Тршић (Tersich), Слатина (Slatina), Троноша (Tronoscha), Доња Ковиљача (Dolni Koviljache), Горња Ковиљача (Gorni Koviljacha), Зајача (Sajacha), Брасина (Brasina), Борина (Borino), Цикоте (Szekote), Шурице (Xurina), Ступница (Stupwicza), Коренита (Korenicza), Горња Трбушница (Gorni Terbusnitza) и Горња Сипуља (Gorni Szibuly). Од планина приказани су Цер (Czeren Geburg), Гучево (Guchevo Geb.), Борања (Borawa Geb.) и Кукавица (Kukavicza Geb.)^{*} и токови река Дрине (Drina Fluss) и Јадра (Jadra П.).

У Рађевини је уцртана тврђава Соко (Szokol), варошица Крупањ (Krupain) и села Дворска (Dvorska), Костајник (Kostanik), Буднишић (Bugisich), Tenodoch,¹⁷ Камен (Kamin),¹⁸ Радаљ (Radall), Мојковић (Mo-

15 Неубицирано.

16 Неубицирано

17 Неубицирано

18 Неубицирано

* Троношка планина

kovich), Петрац (Petracz), Ставе (Stave), Бастав (Postava), Бањевац (Bawewacz), Бела Црква (Bella Czerkwa), Белотић (Belotich), Доњи Плавањ¹⁹ (Dolni Plavach), Врбић (Verbich) и Дробњаџи²⁰ (Drobats).

Од азбуковачких насеља убележени су на карти Пецка (Bedska) и Бучје (Butschia).²¹

На територији Подгорине, поред вароши Ваљева (Waljewa) и Граца (Gradacz) забележена су насеља Котешица (Kutisicza), Миличиница (Milicsnicza), Осечина (Osa...), Осладић (Oslatich), Vukovich, Belczna,²² Стапар (Stipar), Доња Буковица (Dolni Bukowicza), Горња Буковица (Gornji Bukowicza), Каменица (Kamenicza), Беомужевић (Piomusevich), Горње Црниљево (Gornji Czerniljevo), Буковац (Bukowacz), Бранковина²³ (Brankovino Szello), Близоње²⁴ (Blizone), Забрдица (Zaberdicza), Ровна (Ravna), Богатић²⁵ (Bogatich).

Ваљевској Колубари припадају села: Мрчић (Mersich), Adaisegov Pula,²⁶ Јошева (Joscheva), Пауне (Baune), Придворица (Predvicza), Poisa,* Стојчић (Stoichich), Лозница (Losnicza), Јасеница (Jasenicza) и Топлица (Toplicza).

Од тамнавских села на карти су уцртана: Пресека²⁷ (Priseka), Гујевац (Gujevcsze), Шанац²⁸ (Szamacz), Уб (Hub), Докмир (Dokmir), Тврдојевић (Tverdojevacz), Памбуковица (Pambukowacz), Зукве (Zukve), Тулари (Tulari), Слатина (Zlatina), Борак (Borak), Пироман (Piroman), Црвена Јабука (Czervena Jabuka), Врело (Vrello), Калиновац (Kallinowacz), Бањани (Baniani), Стублина (Sublina), Мало Поље (Mali), Звечка (Swetska), Грабовац (Gabavacz), Вукона (Vukoni), Дрен (Drenn), Ушће (Uzic), Кртинска (Kerdinska), Уровци (Urovcsze) и Забрежје (Zabrex).

Од планина представљени су Медведник (Medvedniker Gebürg), Влашић (Wlasich Gebürg) и Ваљевске планине (Waljeker Gebürg), а од река Сава (Save Strom) и уцртани токови Јереца, Битве, Добраве, Дубоке Реке, Колубаре, Уба, Тамнаве и других.

Поред уцртаних насеља представљена је и путна мрежа војишнице. Од Шапца према Лозници и Босни уцртан је китошки пут. Од Новог Села од китошког пута одвајао се пут који је преко Мачве водио за Митровачку скелу. Други, мачвански пут, такође се одвајао од ки-

19 Данас потез између села Церове, Липеновића и Крупња.

20 Данас део села Кржаве

21 Село уз тврђаву Соко. Овде приказано знатно даље од Сокола.

22 Неидентификовано

23 Село погрешно уцртано на путу Ваљево - Уб.

24 Исто.

25 Село погрешно уцртано у област Посавине.

26 Неидентификовано

27 Данас део села Гујевца

28 Љуб. Павловић, Колубара и Подгорина, СЕЗ, књ. VIII, Насеља и порекло становништва књ. 4, Београд 1907. стр. 488 описује лок. Шанчиште на Шакају у селу Непричави. По народном предању овде је била мађарска варош насељена Мађарима и Србима. Град је нестао доласком Турака. Шакај је са јужне и југоисточне стране опасан ровом и то зову Шанчиште. Локалитет Шанчишта удаљен је око 300 метара од сеоског гробља.

* Неидентификовано

тошког пута и преко Богатића ишао за Митровачку скелу. Постоји и трећи пут Шабац - Богатић.

Представљен је и јадарски пут који иде од Лознице до Ваљева преко Беле Цркве а даље је пратио данашњу трасу пута дуж Јадра. Од Беле Цркве одвајао се пут за Крупањ.

На карти је, такође, уцртан пут Шабац - Ваљево, са кога се код Великог Бошњака и Слатине одвајали путеви који су долазили до Бањана а затим се надовезали на пут Ваљево-Уб-Палеж, код села Стублине.

Низ Саву пролазио је пут Шабац-Палеж и даље до Београда. Карта број 1. представља кордон који је образовао генерал Чернел. Испод натписа на карти налази се размерник изражен у часовима хода. У десном делу карте налази се тумач, односно, приказ стражара и број војника и старешина у њима.

Но	Offic.	Korporal	Gefreie ²⁹	Gemeine
1.	-	1	2	24
2.	-	1	1	12
3. ³⁰	-	1	1	9
4.	1	1	2	30
5.	-	2	2	20
6.	-	1	1	9
7.	-	1	1	15
8.	1	1	2	45
9.	Feldscher	1	2	30
10.	-	1	1	14
11.	-	2	2	30
	Officir. 3	Corpor. 11	Gefr. 16	Gem. 238

Кордон је образован фебруара месеца 1789. године због честих турских напада на шабачку нахију и Посавину. Сем тога велику улогу кордон је имао код обезбеђења Михаљевићевом фрајкору на зимовању.

Граница кордона полази од реке Саве од села Бељина, иде у полулуку на Суво Село, ту пресеца реку Вукодраж, а потом и реку Кленовицу и долази до села Новаци. Одавде граница иде на исток до села Црвена Јабука где пресеца реку Тамнаву и пут Ваљево-Уб-Палеж. Даље граница иде до села Борка (Мали Борак) и даље до Степојевца. Одавде граница скреће на север до Велике Моштанице и Умке где се завршава на реци Сави.

По уцртаном размернику дужина границе износи око 18 часова хода. Дужина омеђеног коридора износи у правцу исток-запад 40 км а у правцу север-југ 30 км. Површина коридора износи 850 км².

Унутар граница коридора боравио је на зимовању Михаљевићев корпус у местима: Ушће (Ustie), Дрен (Dren), Кртинска (Kertinska), Забрежје (Zabrex), Уровци (Urovcze), Звечка (Svecska), Грабовац (Grabovaz), Орашац (Orashacz), Бељин (Bellina), Месарци (Mesarevo), Суво Село (Suvo Sello), Вукона (Vukony), Врело (Vrello), Бањани (Baniany),

²⁹ У аустријској војсци најнижи чин, нешто између војника и каплара. Овде назван условно као подкаплар.

³⁰ На оригиналу пише "vom Landvolk", а затим је прецртано.

Новаци (Novazi), Црвена Јабука (Zervena Jabuka), Мали Борак (Borak), Враница³¹ (Vranicza), Богатић³² (Bogatich), Велико поље (Poly), Велики Палез (Veliki Paleh), Барич (Barich), Мислођин (Mislodjin), Дражевац (Draczevaz), Степојевац (Sterojevaz), Лесковац (Leskovaz), Велики Борак (Borak), Шиљаковац (Schijakovaz), Баљевац (Baqevaz), Барајево (Barajevovo), Конатице (Konaticse), Мала Моштаница (Mala Moshtanicza), Велика Моштаница (Velika Moshtanicza), Вранић (Vranich) и Умка (Humka).

Дуж кордона на истакнутим местима било је 11 стражара у којима је била даноноћна стража. У свим стражарама било је 238 војника-стражара под командом 2 официра, 11 каплара и 16 подкаплара. У командни кадар урачунат је фелчер - војни лекар. Главна команда страже била је у Великом Палезу.

Стражара број 1 у Сувом Селу (Suvo Sello) имала је посаду од 24 војника под командом 1 каплара и 2 подкаплара.

Стражара број 2 налазила се у Врелу (Vrello), бројала је 12 војника са 1 капларом и 1 подкапларом.

Стражара број 3 у Новоцима (Novazi) имала је посаду састављену од 9 војника са 1 капларом и 1 подкапларом. Ову стражару су у почетку чували сељаци - мештани села Новака да би, нешто касније, била запоседнута војском.³³

Стражара број 4 лоцирана у селу Црвена Јабука имала је посаду од 30 војника под командом 1 официра, 1 каплара и 2 подкаплара.

Стражара број 5 била је на Убу и истурена испред линије кордона. Посада је бројала 20 војника под командом 1 каплара и 2 подкаплара.

Стражара број 6 лоцирана у селу Враници³⁴ (Vranicza) имала је посаду од 9 војника, 1 каплара и једног подкаплара. Ово село није убицирано, на карти је представљено да лежи на десној обали реке Колубаре у близини села Мали Борак.

Стражара број 7 смештена је била у селу Степојевцу са стражом од 15 војника под командом 1 каплара и 1 подкаплара.

Стражара број 8 лоцирана у селу Барајеву имала је највећу посаду јер је чувала пут тј. данашњи ибарски пут који је преко Железника ишао за Београд. Посада је бројала 45 војника под командом 1 официра, 1 каплара и 2 подкаплара.

Стражара број 9 у селу Вранићу (Vranich) имала је посаду од 30 војника под командом 1 каплара и 2 подкаплара. У овој стражари стално је боравио војни лекар - фелчер.

Стражара број 10 смештена у селу Велика Моштаница имала је посаду од 14 војника под командом 1 каплара и 1 подкаплара.

Стражара број 11 лоцирана у селу Умка (Humka) имала је посаду од 30 војника, 2 каплара и 2 подкаплара.

Поред приказаних места унутар кордона на карти су забележена и друга места, често погрешно лоцирана, а нека се не могу убицирати. На карти су представљени речни токови и мрежа путева.

31 Неубицирано

32 Види напомену 25.

33 Види напомену 30.

34 Неубицирано

Поред тврђаве Шабац (Schabacz), обележена су посавска села: Јеленча (Jelencsa), Мрђеновац (Merđjonovcze), Миокус (Mihokus), Риђаке (Ridiake), Вучевица (Vucsevicza), Драгојевац (Dragojevat), Прово (Provo), Скупљен (Skuplenik), Звезд (Svesda), Ботунци (Botuncze), Кујавица (Kujovik), Јаловик (Jalovik), Крнић (Kernich), Власеница (Vlashenicza) и Владимирци (Ladimircza).

Од тамнавских села уцртана су: Брезовица (Bresovicha), Баталаге (Batalage), Лука³⁵ (Luka), Чаршија (Czasie³⁶), Совљак (Sovljak), Слатина (Slatina), Кршна Глава (Кпехина Глава), Гвозденовић (Gvozdenuvich), Врховине (Veshovina), Стрмово (Sermovo), Лисовић (Lisovich), Паљуси (Paquse), Лисопоље (Lisorolie), Бргуле (Bergule), Рукладе (Ruklade), Лајковац (Laikovicz).

У Подгорини, поред Ваљева (Valjevo) представљена су насеља Рађево село (Radieve), Бранковина (Brankovina) и Близоње³⁶ (Blisowe).

У области ваљевске Колубаре унета су у карту насеља Равна (Rovna), Забрдица (Zaberđicza), Јојсца^{38 37}, Попучке (Popieski), Јошеница (Josenicza), Родевсче,³⁸ Бабина Лука (Babina Luka), Лозница (Лосницза), Дупљај (Dupljaј), Лукавац (Lukovaz), Јоешист,³⁹ Тодорин До (Thodorin Dol), Топлица (Toplicza), Рибница (Ribnicza) и Шанац (Schanaz).⁴⁰

Од села шумадијске Колубаре уцртана су села: Араповац (Arapovcze), Миросаљци (Mirosalcy), Медошевац (Medoshovaz), Трбушница (Terbushnicza), Рудовац (Rudovczy), Шопић (Tschopich), Лукавица (Lukovicza), Барзиловица (Barsilovit) и Дудовица (Dudovaz).

Од шумадијских села уцртана су: Остружница (Ostruschnicza), Жарково (Scharkova), Железник (Сцхлесмик), Кнежевац (Кпехевич), Кумодраж (Kusmodrach), Раковица (Rakovicza), Ресник (Resnik), Рипањ (Riban), Рапочево (Raroshevo), Неменикуће (Nemiki Kutie), Корачица (Koracsicza), Кастиљан (Kastalion), Треска (Treska), Стојник (Stinik), Debicza,⁴¹ Сибница (Sibnicza), Дучина (Луцсина), Гугош (Kukoš), Ивановвац (Ivanovaz), Зуце⁴² (Sucze), Перисављавица (Perisavqenicze), Живковац (Schivkovaz), Гараши (Garacsi), Јаловик (Jallovik) и Босуца (Bosuta).

На карти су представљени речни токови Саве (Sau Strohm), Думаче, Добраве, Дубоке Реке, Вукодража у Посавини, затим реке Тамнаве, Колубаре, Баричке реке и Остружнице. Од притока Колубаре представљене су Кланичка Река, Лепеница, Рибница, Турија, Бељаница, Стубленица и Уб. Поред ових представљени су и токови притока Бељанице Губеревачка река и Расинац.

Од путева су представљени пут Шабац - Ваљево. Од овога пута одвајала су се два пута, код Коцељева и Слатине и водили до Бањана и даље до Дражевца, Моштанице и Железника до Београда.

Уцртан је и пут Ваљево - Велики Палеж, преко Уба.

35 Неубицирано

36 Бранковина и Близоње су на овој карти погрешно уцртани на путу Ваљево - Уб.

37 Неубицирано

38 Неубицирано.

39 Неубицирано.

40 Види напомену 28.

41 Неубицирано

42 Погрешно уцртана локација.

Из Ваљева је полазио пут до Топлице где се рачвао у два крака. Северни крак ишао је до Боговађе и даље трасом данашњег ибарског пута до Железника и даље до Београда. Други крак водио је рудничкој области.

По заузећу Београда 30. септембра 1789. године, његов освајач, принц Лаудон, наредио је да се кордон расформира, и да се из Шапца упуте војне јединице под командом пуковника Давидовића, ка Лешници. Јединице су упућене са циљем да протерају Турке из Лешнице и Лознице.

За то време у Крупањ је ушао генерал Чернел са 50 фрајкораца оберлајтанта Вујадиновића. У овим операцијама учествовале су трупе Славонског граничног фрајкора, да би половином децембра 1789. године биле повучене из Лешнице и Лознице. Сматрало се да су ова отворена места, ближа утврђеном Зворнику и турским паланкама преко Дрине него Шапцу, и да не заслужују да се због њих нека знатнија војска и артиљерија излаже опасностима од Турака. У Мачви и Подрињу остао је само Српски фрајкор од 1500, и српско-босански од 200 људи.⁴³

Са одласком војске и српских фрајкора, земља је остала у неисказаној беди и очајању. У време расула, које је овладало целом земљом после распада фрајкора, велики број фрајкораца одметнуо се у хајдуке.

У преговорима Аустрије и Турске и потписивањем конвенције у Рајхенбаху 27. јула 1790. године, питање Србије било је унапред решено, тако да су била илузорна сва настојања архимандрита Стевана Јовановића у Будиму, Темишвару и код власти у Бечу, које су једино подржавале и подстицале исељавање српског становништва.⁴⁴

Одредбама мировног уговора, закљученог између Турске и Аустрије у Свиштову 4. августа 1791. године, обезбеђена је амнестија за све поданике Османског царства који су ратовали на страни Аустрије, која је била обавезна да градове Београд, Смедерево и Шабац преда Турској у року од шездесет дана.

43 Шабац у прошлости I, стр. 379.

44 Исто, стр. 380.

РЕЗИМЕ

Карте из збирке шабачког музеја употпуњују досадашња истраживања, о учешћу српских добровољаца у Аустро-Турском рату 1788-1791. године. Приказане су границе кордона Михаљевићевог и Давидовићевог корпуса. Карте показују да се корпус Михаљевића налазио на зимовању 1788/1789. у Посавини око Палежа (данашњи Обреновац), а не као што се до сада сматрало у Шумадији. На картама су дата места, реке, планине и мреже путева у II половини 18. века, са називима који се и данас срећу.

Two maps from the period of Koča's border-land

(Summary)

Maps from the collection in the museum of Šabac complete the former research about the participation of Serbian volunteers in the Austro-Turkish war from 1788-1791. Border of Mihaljević and Davidović corps are depicted. The maps show that Mihaljević corps was spending winter in Posavina near Palež (today's Obrenovac) in 1788/1789 and not in Šumadija as it has been thought up to now. Places, rivers, mountains and road networks in the second half of the 18th century were drawn with the names which are still valid.